C/2026/67

30.1.2026

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru

Upevnění evropských hodnot v kandidátských zemích prostřednictvím podpory odvětví veřejných služeb a posílení postavení sociálních partnerů a organizací občanské společnosti

(průzkumné stanovisko na žádost dánského předsednictví)

(C/2026/67)

Hlavní zpravodajka: **Kristina AALTONEN**

Poradce	Lorenzo TAMBURRINI
Rozhodnutí plenárního shromáždění	25. 2. 2025
Právní základ	čl. 47 odst. 1 jednacího řádu
Žádost o vypracování stanoviska	7. 2. 2025, dopis dánského předsednictví Rady EU
Právní základ	článek 304 Smlouvy o fungování Evropské unie
Odpovědná sekce	Vnější vztahy
Přijato v sekci	9. 9. 2025
Přijato na plenárním zasedání	23. 10. 2025
Plenární zasedání č.	600
Výsledek hlasování (pro/proti/zdrželi se hlasování)	211/0/3

1. Závěry a doporučení

1.1 Evropský hospodářský a sociální výbor (EHSV) zdůrazňuje klíčovou úlohu, kterou v procesu rozšíření EU sehrávají sociální partneři a organizace občanské společnosti v kandidátských zemích i v členských státech EU. Jejich aktivní zapojení výrazně pomáhá kandidátským zemím při přijímání všeobecných základních hodnot Organizace spojených národů (OSN) a Evropské unie (EU), tj. demokracie, lidských a pracovních práv a právního státu.

1.2 V souvislosti s nástrojem předvstupní pomoci a dalšími relevantními nástroji předkládá EHSV Evropské komisi následující doporučení:

— sociální partneři z kandidátských zemí by měli být přizváni jako pozorovatelé do meziodvětvových i odvětvových struktur sociálního dialogu na úrovni EU a jejich účast by měla financovat Komise, aby se tak mohli včas seznámit s postupy EU a snáze si je osvojit,

— programy a nástroje financování EU by měly být strategicky zaměřeny na posílení sociálních partnerů a organizací občanské společnosti v kandidátských zemích i na sociální a občanský dialog,

— je třeba klást prvořadý důraz na rozvoj a financování partnerství a iniciativ zaměřených na vzájemné učení mezi sociálními partnery a organizacemi občanské společnosti z členských států EU a kandidátských zemí, a podpořit tak vzájemný dialog a budování kapacit,

— záruky pro mladé lidi, plány růstu a program reforem by měly být využívány jako nástroje k posílení sociálního dialogu,

— mělo by se aktivně usilovat o součinnost s dalšími subjekty, zejména s Mezinárodní organizací práce, s cílem zajistit soudržnost, zabránit zdvojování úsilí a posílit dopad podpory EU věnované sociálnímu dialogu a budování kapacit v kandidátských zemích.

1.3 EHSV zdůrazňuje, že:

— sociální partneři zastupující zaměstnavatele a zaměstnance, zejména v odvětví veřejných služeb, by měli být považováni za klíčové hráče, kteří pomáhají získat důvěru veřejnosti, budovat demokratické instituce a zajistit účinný sociální dialog,

— v rámci přípravy na přistoupení by měla být posílena a institucionalizována spolupráce mezi veřejnými orgány a občanskou společností,

— ostatní orgány a instituce EU by také měly následovat příkladu EHSV, který jakožto první instituce EU uplatňuje zásadu postupného přistoupení a zapojuje kandidátské země do své činnosti tím, že do svých řad přijal „členy z kandidátských zemí“,

— kandidátské země by měly být nabádány k tomu, aby do činnosti svých monitorovacích výborů zapojily sociální partnery a příslušné organizace občanské společnosti, a tak zlepšily provádění, koordinaci a monitorování celého procesu a zároveň zajistily pravidelné posuzování reprezentativnosti.

2. **Obecné připomínky**

2.1 Proces přistoupení se řídí přístupovými kritérii (známými také jako kodaňská kritéria) a vychází z *acquis communautaire*. Od kandidátských zemí se očekává, že prokáží, že zavedly právní rámce a mají stabilní instituce, které zaručují demokracii, právní stát, lidská práva a ochranu menšin.

2.2 Toto očekávání umocňují mezinárodní nástroje a normy, které tvoří mj. základní úmluvy Mezinárodní organizace práce (MOP) o svobodě sdružování (č. 87) ([1]), právu kolektivně vyjednávat (č. 98) ([2]) a trojstranných poradách (č. 144) ([3]). V těchto dohodách se uvádí, že v rámci vnitrostátní politických postupů je důležité uznat sociální partnery a zajistit strukturovaný dialog.

2.3 Rozšiřování EU není jen politický a institucionální proces, nýbrž již ze své samotné podstaty jde o proces založený na hodnotách. Kandidátské země musejí prokázat, že respektují všeobecné hodnoty a zásady OSN a EU. Toto sladění musí jít nad rámec formálních právních předpisů a obnášet vytvoření účinných demokratických institucí, zajištění široké účasti občanů a využívání sociálního a občanského dialogu na všech úrovních.

2.4 Válka na Ukrajině opět upozornila na strategický význam rozšíření EU jako geopolitické nutnosti. Je nezbytné, aby sousední země dodržovaly demokratický, globální i evropský řád založený na pravidlech, který se opírá mezinárodní právo, multilateralismus a zásady zakotvené v Chartě OSN.

2.5 EHSV nabádá Evropskou komisi a další instituce, aby stanovily a prosazovaly osvědčené postupy uplatňované v bývalých i současných kandidátských zemí a aby se při tom zaměřily mimo jiné na následující zjištění:

— jakým způsobem zaměstnavatelé a odbory ve veřejných službách konstruktivně podpořili reformní procesy a budování institucí,

— do jaké míry vedla spolupráce mezi občanskou společností a veřejnou správou ke zvýšení transparentnosti a odpovědnosti vůči veřejnosti a také k boji proti korupci,

— jak přispěly mechanismy sociálního a občanského dialogu k ochraně základních práv a posílení demokratických institucí.

([1]) Úmluva MOP č. 87 o svobodě sdružování a ochraně práva odborově se organizovat.
([2]) Úmluva MOP č. 98 o provádění zásad práva organizovat se a kolektivně vyjednávat.
([3]) Úmluva MOP č. 144 o trojstranných poradách na podporu provádění mezinárodních pracovních norem.

2.6 EHSV vyzývá Komisi, aby se zabývala zjevnými pokusy o potlačování občanského prostoru a nezávislých sdělovacích prostředků a aby tyto otázky více zohlednila ve strategii rozšíření a ve zprávách o jednotlivých zemích. Do přípravy zpráv o právním státu a základních právech by bylo vhodné zapojit všechny kandidátské i potenciální kandidátské země EU.

3. **Podpora sociálních partnerů a organizací občanské společnosti**

3.1 EHSV poukazuje na svá předchozí stanoviska k právnímu státu a demokratickým hodnotám, v nichž zdůrazňuje význam smysluplného zapojení občanské společnosti ([4]) a připomíná klíčovou úlohu, kterou organizace občanské společnosti plní v demokratickém zřízení ([5]). EHSV vyzdvihuje klíčovou úlohu občanské společnosti při zajišťování transparentnosti a odpovědnosti v rámci unijního procesu podávání zpráv o právním státu a naléhavě vyzývá k jejímu zapojení do všech fází tohoto procesu s cílem zvýšit jeho demokratickou legitimitu a zlepšit jeho přesnost. EHSV zdůrazňuje, že občanská společnost plní zásadně důležitou demokratickou úlohu z hlediska prosazování názorů občanů a ochrany práv, a žádá, aby EU zvýšila svou podporu prostřednictvím financování, záruk a snížení zátěže, a posílila tak její vliv a odolnost.

3.2 EHSV by rád připomněl rovněž svá předchozí stanoviska k sociálnímu dialogu, občanskému dialogu a participativní demokracii a k zapojení mládeže do sociálního a občanského dialogu ([6]). EHSV upozorňuje na to, že důsledný sociální dialog má velký význam při utváření spravedlivých hospodářských a sociálních politik. Vyzývá k intenzivnějšímu kolektivnímu vyjednávání, konstruktivnímu tripartitnímu zapojení a podpoře předpisů na vnitrostátní úrovni. Měly by být vytvořeny a zavedeny transparentní institucionalizované struktury pro účely účasti a konzultací. Vyzývá k posílení strategie občanského dialogu na úrovni EU, jejíž součástí by byl akční plán, každoroční srovnávací přehled a panelové diskuse občanů, a to s cílem posílit participativní demokracii a účinně provádět článek 11 SEU. Zdůrazňuje, že je nutné konstruktivně zapojit mládež do sociálního a občanského dialogu, a vyzývá k inkluzivní tvorbě politik, ke strukturálnímu zapojení a k podpoře zranitelných skupin mládeže. EHSV rovněž opakuje, že je důležité prostřednictvím komplexního legislativního rámce zakotvit občanský a sociální dialog v kandidátských zemích.

3.3 Smíšené poradní výbory představují účinnou platformu pro podporu vzájemného učení, občanského dialogu a pilotní spolupráce. Plní důležitou úlohu při monitorování jednání o přistoupení k EU a při podpoře institucionálního dialogu s orgány EU.

3.4 EHSV naléhavě vyzývá orgány EU, aby k budoucímu rozšiřování zaujaly strategický a inkluzivní přístup. Svobodná a nezávislá občanská společnost má zásadní význam pro ochranu demokracie, zejména pokud jde o ochranu základních práv a svobod a boj proti rostoucímu populismu. Organizovaná občanská společnost jedná ve veřejném zájmu demokratickými prostředky a může překlenout propast mezi vládními institucemi a běžnými občany. Nabízí občanům příležitost vyjadřovat své obavy, prosazovat svá práva a pokojně se občansky angažovanost. Občanská společnost je založena na sdílených hodnotách a vyjadřuje názory různých komunit, včetně těch, které jsou nejzranitelnější.

3.5 EHSV požaduje, aby stávající nástroje EU, jako je nástroj předvstupní pomoci (NPP III), byly účinněji využívány k podpoře demokratických subjektů v kandidátských zemích, a to včetně mechanismů, jako je přerozdělování grantů, které by pokryly všechny oblasti a zranitelné skupiny.

([4]) Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru – Hodnocení výročních zpráv Evropské komise o právním státu v Evropské unii (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C, C/2025/1184, 21.3.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/1184/oj).

([5]) Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k tématu „Podpora a financování občanské společnosti v oblasti základních práv, právního státu a demokracie“ (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C, C/2023/861, 8.12.2023, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2023/861/oj).

([6]) Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k návrhu doporučení Rady k posílení sociálního dialogu v Evropské unii (COM(2023) 38 final – 2023/0012 (NLE)) a ke sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů Posílení sociálního dialogu v Evropské unii: využití jeho plného potenciálu ke zvládnutí spravedlivých transformací (COM(2023) 40 final) (Úř. věst. C 228, 29.6.2023, s. 87); Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru k možnostem posílení občanského dialogu a participativní demokracie v Evropské unii (průzkumné stanovisko na žádost belgického předsednictví) (Úř. věst. C, C/2024/2481, 23.4.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/2481/oj); Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru – Zapojení mládeže do sociálního a občanského dialogu ve Středomoří (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C, C/2025/1189, 21.3.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/1189/oj); Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru – Význam institucionalizace občanského a sociálního dialogu v kandidátských a partnerských zemích EU (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C, C/2025/5152, 28.10.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/5152/oj).

3.6 Konkrétně jde rovněž o cílenou podporu sociálních partnerů, a to i ve veřejných službách, a organizací občanské společnosti a o rozvoj programů zaměřených na budování kapacit, které pomocí partnerství, dialogu a občanské angažovanosti prosazují všeobecné i evropské hodnoty.

3.7 EHSV doporučuje klást v příštím VFR prvořadý důraz na financování platforem, které usnadňují nadnárodní spolupráci sociálních partnerů a organizací občanské společnosti z členských států EU a kandidátských zemí. Tato partnerství mohou upevnit výměnu znalostí, vzájemnou podporu a společné odhodlání prosazovat evropské hodnoty. Vhodným příkladem je síť udržitelné městské mobility CIVINET Slovinsko-Chorvatsko-jihovýchodní Evropa ([7]).

4. **Veřejné služby jako základ demokracie a důvěry**

4.1 Proces sbližování kandidátských zemí se společnými demokratickými zásadami a hodnotami EU vyžaduje zapojení široké veřejnosti. Zaměstnavatelé i zaměstnanci ve veřejném sektoru, kteří úzce spolupracují s občanskou společností, nejsou jen vykonavateli politiky, ale i strůjci změn při utváření, provádění, monitorování a hodnocení politik. Svým aktivním a strukturovaným zapojením mohou zajistit, aby demokratické normy, lidská práva a právní stát byly účinně uplatňovány ve veřejných institucích i v každodenním životě.

4.2 V této souvislosti EHSV zdůrazňuje, že pro uplatňování těchto hodnot v praxi je zcela nezbytný dobře fungující a práva prosazující veřejný sektor, který se opírá o angažované a kompetentní zaměstnavatele a zaměstnance. Měly by být vytvořeny a zavedeny transparentní institucionalizované struktury pro účely účasti a konzultací.

4.3 Transparentní, profesionální a odpovědné veřejné služby mají zásadní význam pro budování a zachování důvěry občanů v politické a správní instituce. Právě prostřednictvím těchto institucí jsou totiž uplatňovány klíčové aspekty demokratického života, tj. přístup ke spravedlnosti, rovné zacházení, poskytování služeb, a občané se s nimi setkávají ve svém každodenním životě.

4.4 Organizace zaměstnavatelů a odbory přispívají prostřednictvím strukturovaného sociálního dialogu k podpoře důstojných pracovních podmínek, inkluzivní správy věcí veřejných, dodržování práv zaměstnanců a právního státu. Svým působením při formování a poskytování veřejných služeb podporují přijímání základních hodnot Evropské unie.

4.5 Zároveň je spolupráce mezi veřejnými orgány a organizacemi občanské společnosti nezbytná pro zajištění otevřenosti, účasti občanů a odpovědnosti při správě věcí veřejných. Tato spolupráce by měla být aktivně podporována a institucionalizována, neboť jde o způsob, jak v kandidátských zemích soustavně posilovat odolnost demokracie a sociální soudržnost.

4.6 Zvláštní pozornost je třeba věnovat spolupráci mezi veřejným sektorem kandidátských zemí a členských států EU, včetně společných projektů, odborné přípravy a vzájemného učení, které rozvíjejí demokratickou kapacitu a profesionalitu veřejné správy.

4.7 EHSV zdůrazňuje, že základním předpokladem odolnosti demokracie a klíčovým nástrojem pro podporu právního státu, základních práv a inkluzivního občanství jsou vzdělávací systémy. Rozhodující úlohu v tomto procesu pak plní učitelé. V mnoha sousedních zemích na východě, zejména v postsovětských zemích, se značná část pedagogických pracovníků původně vzdělávala podle centralizovaných, autoritářských pedagogických modelů. V těchto systémech často chyběl důraz na kritické myšlení, pluralitu nebo na demokratickou účast. EHSV v této souvislosti vyzývá Komisi a vnitrostátní orgány, aby v současných i budoucích programech NPP věnovaly velkou pozornost průběžnému profesnímu rozvoji učitelů. Důraz by měl být kladen na občanskou výchovu, demokratické hodnoty a lidská práva. Tento požadavek je v souladu se specifickými cíli nařízení o NPP ([8]), které zahrnují mj. podporu demokratické správy věcí veřejných, dodržování základních práv a také prosazování inkluzivního vzdělávání a zaměstnanosti, zejména u mladých lidí. EHSV požaduje, aby byl k dosažení těchto cílů v případě potřeby využit program Erasmus+ a další příslušné unijní programy.

([7]) https://civinet-slohr.eu/hr/english/.

([8]) Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/1529 ze dne 15. září 2021, kterým se zřizuje Nástroj předvstupní pomoci (NPP III) (Úř. věst. L 330, 20.9.2021, s. 1).

4.8 EHSV rovněž vyzdvihuje význam neformálního vzdělávání, které posiluje postavení občanů, občanské společnosti a veřejných institucí prostřednictvím vytváření dovedností, podpory demokratických hodnot a zvyšování občanské angažovanosti. Podporuje inkluzivní dialog, posiluje sociální soudržnost a přispívá k transparentní správě věcí veřejných, což jsou zásadně důležité aspekty procesu přistoupení k EU.

4.9 EHSV zdůrazňuje, že je třeba chránit a podporovat profesní autonomii učitelů, včetně pedagogické svobody a institucionální nezávislosti. Tato autonomie je předpokladem pro to, aby učitelé mohli ve svých hodinách rozvíjet otevřený dialog, kritické myšlení a povědomí o právech. EHSV vyzývá Komisi, aby aktivně podporovala reformy, které zaručí zmíněnou akademickou svobodu a profesní autonomii, ochrání pedagogické pracovníky před postihem a zajistí, aby se mohli konstruktivně podílet na rozvoji politiky v oblasti vzdělávání. Profesní autonomie učitelů je nezbytná pro budování demokratické kultury a institucionální důvěry.

V Bruselu dne 23. října 2025.

předseda

Evropského hospodářského a sociálního výboru

Séamus BOLAND